

LILIAN SNIJDERS

17.

OMGAAN MET DE DUBBEL BIJZONDERE LEERLING

Hoewel het een kleine groep is, houdt ambulant cluster 4-begeleider Lilian Snijders zich een groot deel van haar werktijd bezig met zogenoemde 'dubbel bijzondere leerlingen'. Zij werkt bij de AED in onder meer Leiden als specialist op het gebied van hoogbegaafdheid en komt als zodanig op scholen in meerdere samenwerkingsverbanden. We praten met haar over een specifieke groep hoogbegaafden: de dubbel bijzondere leerlingen.

Hoogbegaafd zijn kan op zich al lastig zijn op school, maar levert voor veel hoogbegaafde leerlingen geen zeer ernstige problemen op. Dat is wel het geval als de leerling daarnaast een ontwikkelings- of leerprobleem heeft, bijvoorbeeld adhd, een autismespectrumstoornis of dyslexie. "Als gevolg van hun hoogbegaafdheid compenseren deze dubbel bijzondere leerlingen het ontwikkelingsprobleem", vertelt Snijders. "Ze 'verzachten' als het ware de kenmerken van dat probleem, waardoor ze er aanvankelijk ogenschijnlijk weinig last van hebben. Maar vroeg of laat lopen zij vast."

LEREN LEREN

Zeker op de basisschool hebben dubbel bijzondere leerlingen nog veel compenserende mogelijkheden, waardoor de ernst van de ontwikkelingsproblematiek zich vaak niet of slechts beperkt manifesteert. Ze beheersen de leerstof snel en hebben goede toetsscores. "Maar," legt

Snijders uit, "doordat ze weinig of niet hoeven te oefenen en te trainen, worden ze niet vaardig in het automatiseren van kennis en vaardigheden. Vaak lopen ze daarop vast in het voortgezet onderwijs, omdat daar in toenemende mate een beroep wordt gedaan op metacognitieve vaardigheden. Uit onderzoek blijkt ook dat hoogbegaafden metacognitieve vaardigheden aanmerkelijk minder goed beheersen dan gemiddeld begaafde mensen. Ze hebben niet leren leren. We zien in het voortgezet onderwijs dan ook meer dubbel bijzondere leerlingen die vastlopen dan in het basisonderwijs, waar ze nog niet als zodanig zijn opgevangen."

Het dubbel bijzonder zijn kan op school tot allerlei problemen leiden: gedragsproblemen, sociaal-emotionele problemen, planning- en organisatieproblemen en prestatieproblemen. "Onderpresteren komt heel veel voor", vertelt Snijders. "Doordat de potentie van de leerling niet wordt gezien, is het risico groot dat hij steeds verder afzakt naar een lager niveau. Ik heb leerlingen met een heel hoog IQ zien stranden in het vmbo-b."

HANDELINGSGERICHT

Snijders wordt ingeschakeld als het de begeleiders op de school niet lukt om de leerling verder te helpen. Zij werkt volgens de cyclus van handelingsgericht werken – waarnemen, begrijpen, plannen, realiseren – en betreft daarbij altijd de leerling en de drie belangrijkste partijen: de ouders, de school en de peers. "De

eerste handelingsgerichte fase – waarnemen – is heel belangrijk”, zegt Snijders. “We brengen de psychologische basisbehoeften autonomie, competentie en relatie zeer nauwkeurig in kaart, want als een leerling bijvoorbeeld vastloopt op het gebied van competentie, heeft dat ook invloed op de relaties en op zijn autonomie.”

Ook de fase ‘begrijpen’ krijgt veel aandacht, vertelt Snijders. “Vaak wordt die fase overgeslagen en gaat men na het in kaart brengen van de problematiek direct over op ‘plannen’. Het is echter van essentieel belang dat je signalen goed analyseert en dat je nauwkeurig onderzoekt welke behoeften de leerling heeft, bijvoorbeeld als het gaat om het materiaal, de instructie, de medeleerlingen en de ouders.”

Snijders maakt in de begeleiding van deze leerlingen gebruik van de op handelingsgericht werken gebaseerde materialen van het Informatiepunt Onderwijs en Talentontwikkeling (SLO). Snijders: “Deze materialen – de AED was betrokken bij de ontwikkeling van één van de tools ‘dubbel bijzonder’ – geven veel inzicht en roepen veel herkenning op bij leerlingen en ouders. Ik vind het belangrijk om in het veld zoveel mogelijk dezelfde materialen te gebruiken, zodat we deze problematiek in het onderwijs zoveel mogelijk eenduidig aanpakken.”

REGULIERE SETTING

Vanzelfsprekend speelt de leraar bij die aanpak een belangrijke rol; hij moet ervoor zorgen dat

de leerling zich in de klas competent en veilig voelt. Hoe dat moet verschilt per leerling, vertelt Snijders. “Leraren moeten voor deze individuele leerling dus iets specifiek doen of laten. Omdat docenten in het voortgezet onderwijs met heel veel leerlingen te maken hebben, is dat best veel gevraagd. Maar het is wel noodzakelijk. Daarom informeer ik mentoren en docenten goed over de behoeften van de leerling en soms richt ik mijn begeleiding ook heel expliciet op de docent.”

Maar Snijders is zich ervan bewust dat de begeleidingsmogelijkheden in de setting van de reguliere vo-school beperkt zijn. De school kan niet altijd alles bieden wat de leerling nodig heeft, bijvoorbeeld omdat daarvoor de kennis en de tijd ontbreken. “Dan ga ik één op één met de leerling aan de slag en bespreek ik met de docenten wat haalbaar is in de klas. Het is heel belangrijk om dat ook goed af te stemmen met de ouders, zodat zij precies weten welke ondersteuning er in de reguliere setting haalbaar is en wat zij kunnen verwachten van de school. Daarmee voorkom je dat ouders teleurgesteld of boos bij de school aankloppen.”

GEZIEN WORDEN

Naast de individuele ondersteuning en coaching van leraren die te maken hebben met dubbel bijzondere leerlingen, verzorgt Snijders workshops, scholingen en trainingen. “Het is bijvoorbeeld belangrijk dat docenten meer kennis verwerven over hoogbegaafdheid. Er leven veel onjuiste

aannames, bijvoorbeeld dat hoogbegaafde leerlingen ‘alles kunnen’ en ‘sociaal onhandig zijn’. Als leraren dat beeld hebben, hebben zij verkeerde verwachtingen, waardoor het risico bestaat dat de leerling vastloopt.”

Voor alle dubbel bijzondere leerlingen is het van groot belang dat zij gezien worden, stelt Snijders. “Dat geldt natuurlijk voor alle leerlingen, maar omdat deze leerlingen zich ‘anders’ voelen én er graag bij willen horen, is het voor hen extra belangrijk. Docenten kunnen het verschil maken als ze de drie factoren die hen tot een goede docent maken – de relatie, de didactiek en de organisatie – laten aansluiten op de drie basisbehoeften van de leerling: relatie, competentie en autonomie. Streven is dus dat de drie basisvaardigheden van docenten aansluiten bij de drie basisbehoeften van de leerling. Het is essentieel dat scholen hun docenten faciliteren om zich op dit gebied te professionaliseren. Maar ook dat de school gebruikmaakt van die expertise, bijvoorbeeld door deze leraren te stimuleren om de opgedane kennis te delen met collega’s.”

TIPS

- Schakel specialistische hulp in als het nodig is. Blijf niet te lang aanmodderen.
- Werk volgens de handelingsgerichte cyclus.
- Stel de leerling centraal en werk altijd vanuit de driehoek ouders – school – peers.
- Maak de leerling eigenaar van zijn traject.

MEER INFORMATIE

Lilian Snijders

l.snijders@aed-leiden.nl